

2- İşte gece vakti, şu garibane dağlarda sessiz sadâsız, yalnız ağaçların hazînane hemhemeleri içinde...

İşte gece vakti, şu garibane dağlarda sessiz sadâsız, yalnız ağaçların hazînane hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm:

Birincisi, ihtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile akran ve ahabım ve akaribimden yalnız ve garib kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş'et eden hazîn bir gurbeti hissettim.

İşte şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı. O da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudat beni bırakıp gittiklerinden hasıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.

Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.

Ve şu gurbet içinde, gecenin ve dağların garibane vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

Ve şu gurbetten dahi şu fânî misafirhaneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden Fesübhanallah dedim; bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır, düşündüm. Kalbim feryat ile dedi:

Yâ Rab! Garibem, bîkesem, zaîfem, nâtüvanem, alîlem, âcizem, ihtiyarem.

Bî-ihtiyarem, el-aman gûyem, afv cûyem, meded hâhem zidergâhet ilahî!

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'an, lütf-u Rahman imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurani ünsiyet dairelerine çevirdiler. Lisanım حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ söyledi. Kalbim

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

âyetini okudu.

“İşte gece vakti, şu garibane dağlarda sessiz sadâsız, yalnız ağaçların hazînane hemhemeleri içinde...”

Bu sahne çok dokunaklıdır. Gece var, dağlar var, sessizlik var, ağaçların hüzünlü hışırtısı var. Sanki tabiat bile onun yalnızlığına ortak olmuş gibidir. Fakat iman gözüyle bakıldığında o ağaçların hışırtısı boş bir ses değil; Allah’ı tesbih eden varlıkların mahzun bir zikridir.

“Kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm.”

Burada yalnızlık tek katmanlı değildir; iç içe geçmiş beş ayrı gurbet vardır. İnsan bazen bir dert yaşar; fakat o dert başka dertleri de uyandırır. Bir gece yalnızlığı, ihtiyarlığı hatırlatır; ihtiyarlık ölümü hatırlatır; ölüm ahireti hatırlatır. Böylece kalp bir anda beş ayrı hüzün dairesinin içinde kalır.

“Birincisi, ihtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile akran ve ahbabım ve akaribimden yalnız ve garib kaldım.”

İnsan yaşlandıkça sadece bedeni zayıflamaz; etrafındaki tanıdık yüzler de azalır. Çocukluk arkadaşları, gençlik dostları, akrabalar birer birer gider. Geriye hatıralar kalır. İhtiyarlık, insana dünyanın vefasızlığını sessizce okutulan bir ders gibidir.

“Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş’et eden hazîn bir gurbeti hissettim.”

Burada ölüm, sadece bir ayrılık olarak değil, geride kalan için bir gurbet sebebi olarak anlatılıyor. Sevddiği insanlar berzah âlemine gitmiş; kendisi hâlâ dünyada kalmıştır. Kalp bu noktada “Onlar nereye gitti, ben nerede kaldım?” diye sızlar. İman ise cevap verir: Onlar yok olmadı; sadece başka bir âleme geçtiler.

“İşte şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı.”

Bir hüznün içinde başka bir hüznün açılıyor. İnsan bazen bir ayrılığı düşünürken başka ayrılıklar da kalbine hücum eder. Bu, nefsin taşıyamayacağı kadar ağır olabilir. Fakat iman, bu iç içe karanlıkları birer tefekkür kapısına çevirir.

“O da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudat beni bırakıp gittiklerinden hasıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.”

Baharda görülen çiçekler, yapraklar, kuşlar, canlılık ve güzellik geçip gitmiştir. İnsan onlarla da bir bağ kurar. Her bahar bir dost gibi gelir, sonra ayrılır. Bu cümle kalbe şunu fısıldar: Dünya güzel şeyleri gösterir ama elde tutturmaz. Çünkü bu güzellikler, kendilerine bağlanmamız için değil; onları gönderen Cemîl-i Zülcelâl'i tanımamız için gelir.

“Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.”

Bu defa gurbet, memleketten ve akrabadan ayrılık şeklinde beliriyor. İnsan doğduğu yerlere, çocukluk hatıralarına, ailesine, aşına yüzlere bağlıdır. Bunlardan uzak kalınca dünya daha yabancı görünür. Fakat iman der ki: Asıl vatan Allah'ın rızasıdır; kul Rabbine yakınsa, en uzak dağ başı bile rahmet yurdu olur.

“Ve şu gurbet içinde, gecenin ve dağların garibane vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.”

Burada dış âlem, iç hâlin aynası oluyor. Gece karanlığı, dağların sessizliği, insanın kalbindeki yalnızlığı daha da inceltiyor. “Rikkatli gurbet” ifadesi çok zariftir; yani kalbi yumuşatan, gözleri yaşartan, insanı kırılgan hâle getiren bir gurbet. Bu hâl bazen rahmetin başlangıcıdır; çünkü kalp kırılmadan tam manasıyla Rabbine yönelmez.

“Ve şu gurbetten dahi şu fâni misafirhaneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete

âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.”

Bu en derin gurbet dairesidir. İnsan sadece dostlarından, bahardan, vatandan değil; bizzat dünyadan da ayrılacaktır. Ruh, ebedî âleme gitmeye hazır bir yolcu gibidir. Dünya bir misafirhanedir; gelen kalmaz, kalan gitmez sanır ama herkes yola çıkar. Bu düşünce nefse ağır gelir; fakat ruha hakikati hatırlatır.

“Birden Fesübhanallah dedim; bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır, düşündüm.”

Burada insanî acz zirveye çıkıyor. Beş gurbet, beş karanlık gibi kalbi kuşatıyor. Bediüzzaman “Ben dayanırım” demiyor; “Buna nasıl dayanılır?” diyor. Bu çok mühimdir. Çünkü iman kahramanlığı, acıyı hissetmemek değildir; acıyı hissedip Allah’a dayanabilmektir.

Kalbin Feryadı

“Kalbim feryat ile dedi: Yâ Rab! Garibem, bîkesem, zaîfem, nâtüvanem, alîlem, âcizem, ihtiyarem.”

Bu cümle, kulun bütün perdeleri indirip Rabbine gerçek hâliyle yönelmesidir. “Garibim, kimsesizim, zayıfım, dermansızım, hastayım, âcizim, ihtiyarım.” Nefis güçlü görünmek ister; kalp ise Allah’ın huzurunda hakikati söyler. İşte dua, insanın sahte kuvvet elbisesini çıkarıp acz gömleğiyle Rabbinin kapısına gelmesidir.

Aman ve Af Dili

“Bî-ihtiyarem, el-aman gûyem, afv cûyem, meded hâhem zidergâhet ilahî!”

Yani: “İradem elimden gitmiş gibi çaresizim; aman diliyorum, af istiyorum, ilâhî dergâhından medet bekliyorum.” Bu ifade, kulun en saf hâlidir. Artık iddia yoktur, benlik yoktur, dayanacak sebep yoktur. Sadece bir kapı vardır: Allah’ın rahmet kapısı. Ve o kapıya gelen kul eli boş dönmez.

İmanın İmdadı

“Birden nur-u iman, feyz-i Kur’an, lütf-u Rahman imdadıma yetiştiler.”

Karanlıklar devam ederken birden iman nuru gelir. Kur’an’ın feyzi kalbe iner. Rahman’ın lütfu yalnızlığı kuşatır. Demek ki müminin asıl tesellisi şartların değişmesi değildir; kalbin bakışının değişmesidir. Dağ aynı dağdır, gece aynı gecedir, yalnızlık aynı yalnızlıktır; fakat iman gelince hepsinin rengi değişir.

Gurbetten Ünsiyete

“O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurani ünsiyet dairelerine çevirdiler.”

Bu cümle, imanın mucizesini gösterir. İman yoksa ihtiyarlık karanlıktır; iman varsa ebedî gençliğe hazırlıktır. Ölüm yokluk gibi görünür; iman varsa berzaha açılan kapıdır. Dünya gurbet olur; iman varsa Allah’ın misafirhanesi olur. Yalnızlık boğar; iman varsa Allah ile baş başa kalma nimetine dönüşür.

“Lisanım حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ söyledi.”

Yani: “Allah bize yeter; O ne güzel vekildir.” Bu söz, çaresizliğin değil, teslimiyetin sözüdür. Kul bütün sebeplerin sustuğu yerde şunu der: İnsanlar az olabilir, dostlar gitmiş olabilir, beden zayıflamış olabilir, gece karanlık olabilir; fakat Allah varsa yetmez mi? İşte bu cümle, kalbin karanlıklar içinde tuttuğu en sağlam kulptur.

Kalbin Okuduğu Ayet

“Kalbim فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ âyetini okudu.”

Ayetin manası şudur: “Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O’ndan başka ilah yoktur. Ben O’na tevekkül ettim. O, büyük Arş’ın Rabbidir.” Bu ayet kalbe şunu öğretir: Herkes gitse, Allah kalır. Her kapı kapansa, O’nun kapısı açıktır. Her teselli sönse, O’nun rahmeti sönmez.

Her dost ayrılrsa, O kulunu terk etmez.

Kalbin En Derin Dersi

Bu metnin kalbe verdiği en büyük ders şudur: Gurbet dışarıda değil, Allah’tan uzak kalpte başlar; ünsiyet de kalabalıkta değil, Allah’a dayanmakta bulunur. İnsan ihtiyar olur, dostlarını kaybeder, vatanından uzak düşer, geceye ve dağlara yalnız bakar, ölüm yolculuğunu düşünür. Fakat iman kalbe girince bütün bu ayrılıklar yokluk değil, Allah’a yönelten işaretler olur.

Nefse Düşen İkaz

Nefis bu metinden şunu anlamalıdır: “Ben güçlüyüm, ben dayanırım, bana bir şey olmaz” demek aldanıştır. İnsan bir gece, bir hastalık, bir ayrılık, bir ölüm haberi karşısında bütün iddiasının ne kadar zayıf olduğunu görür. O hâlde kul, kuvvetini kendinden değil Allah’tan bilmeli; teselliği insanlardan değil Rahman’ın rahmetinden beklemelidir.

Bediüzzaman burada bize sadece kendi yalnızlığını anlatmıyor; her insanın bir gün yaşayacağı büyük hakikati gösteriyor.

Dünya gurbet, ömür yolculuk, beden zayıf, dostlar fâni, baharlar geçici, gece karanlık, ölüm yakındır. Fakat bütün bunların üstünde bir hakikat vardır: **“Hasbiyallah.”** Allah kuluna yeter. Allah varsa gurbet ünsiyete, karanlık nura, yalnızlık huzura, ayrılık vuslata döner.